

Fábián Emília – Péczeli Anna

Japán és a nukleáris leszerelés problémája a 21. században

Számos elemző szerint Japán nukleáris fegyverekről alkotott álláspontja a 21. század fordulóján átalakulni látszik. A nukleáris fegyverekkel rendelkező és hadseregének modernizációjára dollármilliárdokat költő Észak-Koreát és Kínát tekinthetjük a két legfontosabb tényezőnek, melyek joggal szolgáltathatnak okot a japán politikai gondolkodás e területen történő megváltozására. Kuroszava Micuru, az Osakai Egyetem professzora három kérdéskör elemzésével próbál magyarázatot találni a japán álláspont elmozdulására: Szüksége van-e Japánnak saját nukleáris arzenálra? Szükséges-e az amerikai nukleáris ernyő védelme? Támogatnia kell-e a teljes nukleáris leszerelést? Jelen tanulmány is e három kérdés vizsgálata során mutatja be, hogy milyen érdekellentétek húzódnak meg az atomfegyverek pártolói és ellenzői között, és az is egyértelművé válik, hogy a hivatalos japán kormányzati álláspont és a japán társadalom véleménye még mindig egyfajta folytonosságot mutat a nukleáris kérdések kapcsán.

Szüksége van-e Japánnak saját nukleáris arzenálra?

A 21. század elején nem változott a japán kormány hivatalos álláspontja, miszerint az ország számára sohasem lesz valódi perspektíva, hogy nukleáris fegyvereket birtokoljon. Állítja ezt annak tudatában, hogy a térségben Észak-Korea nemcsak, hogy rendelkezik ilyen arzenállal, de még a nemzetközi ellenőrzéshez szükséges kooperációtól is távol tartja magát.

A japánok számára mindig is mérvadó közvélemény-kutatások adatai is alátámasztják, hogy a nukleáris téma továbbra sincs napirenden. A parlament tagjai körében 2003-ban végzett kutatásból kiderül, hogy azonnali hatállyal csupán 1%-uk vizsgálná felül a nukleáris kérdést, 6% a jövőben valamikor, 19% a hazai és a nemzetközi környezet változása esetén, 68%

számára viszont ez a téma sohasem lenne aktuális.

A kormány hivatalos álláspontján kívül azonban érdemes megvizsgálni azokat a nézeteket is, amelyek támogatják Japán nukleáris hatalommá válását. Ez utóbbi hívei szerint erre nemcsak azért lenne szükség, hogy ellensúlyozzák Észak-Koreát, hanem azért is, hogy végre kiléphessenek az Egyesült Államok gyámkodása alól, és valóban függetlenek legyenek. Közülük Nakanisi Terumasát, a Kiotói Egyetem professzorát emelhetjük ki, aki a „nukleáris Japán” mellett érvel, nemcsak Észak-Korea, de Kína hatalmi ambíciói okán is. Véleménye szerint hosszabb távon mindez az Egyesült Államok érdekeit is szolgálná.

Az amerikai–japán biztonsági szerződés (Japan–U.S. Defense Cooperation) értelmében Japánnak nincs szüksége nukleáris fegyverekre. Nakanisi nem ért ezzel

egyed, hiszen szerinte csak a hidegháború idején létezett az a hagyományos bipoláris világrend, amikor a biztonsági szerződés valóban elrettentést jelentett. Japánnak az amerikai nukleáris garanciákon kívül nincs más olyan visszatartó erejű fegyver a kezében, amellyel képes lenne megoldani egy adott konfrontációs helyzetet, és a jövőben nem biztos, hogy e garanciák elegendőek lesznek. Nakanisi három ezt alátámasztó tényezőt emel ki: először is az Egyesült Államok biztonsági garanciájának ereje csökken, másodsor a kínai tengeri flotta rendszeresen jelen van Okinava és a Senkaku-szigetek környékén, harmadszor pedig az Észak-Korea nukleáris képességéhez fűződő problémák továbbra is megoldatlanok.

Éppen ezekre az érvekre támaszkodva a nukleáris kérdés támogatóinak egyöntetű véleménye szerint Japánnak nem szabad elzárkóznia az elől, hogy nukleáris fegyverekre tegyen szert, még ha jelenleg nincs is szüksége rájuk. Reális alternatíva lehetne szerintük, ha a három non-proliferációs alapelv (*Three Non-Nuclear Principles – NNP*) közül, miszerint nem birtokol, nem gyárt és nem enged be az ország területére nukleáris fegyvereket, a harmadik elvet törölnék.

Az önálló katonai nukleáris programot ellenzők ugyanakkor kifejtik: az Egyesült Államok sohasem fogja hozzájárulását adni, hogy Japán nukleáris fegyvereket fejlesszen ki, illetve birtokoljon, annál is inkább, mivel a két ország között fennálló biztonsági szövetség és az általa nyújtott garanciák miatt nincs is rá szüksége. Ha a szövetség meggyengülne, vagy megszűnne, abban az esetben reális alternatívaként szóba kerülhetne, így viszont előnyösebb az amerikai ernyő védelmét élvezni.

Nem valószínű az sem, hogy a nukleáris fegyverek komoly elrettentést jelentenének

Észak-Korea számára. Ha az amerikai arzenál nem készíti visszakozásra, illetve politikájának megváltoztatására a phenjani rezsimet, akkor valószínűleg Japán sem lenne rá képes.

A szakértők szerint Japán nukleáris törekvései veszélyt jelenthetnek az amerikai-japán kapcsolatokra is. Ha ugyanis Tokió konfrontációba keveredne a kérdés kapcsán az Egyesült Államokkal, a szövetségi viszony megváltozása káros lenne Japán biztonságára nézve. Ráadásul egy ilyen törekvés hatással lenne Kelet-Ázsia biztonságára is, hiszen tovább bátorítaná Kína fegyverkezését, továbbá Dél-Korea és Tajvan is hivatkozási alapot találna saját nukleáris törekvéseinek igazolására.

Mindemellett fontos elgondolkodni azon is állítják a kritikusok, hogy vajon mindezen fejlemények hatására mi történne az atomsorompó-egyezménnyel (*Non-Proliferation Treaty – NPT*)? Ha Japán proliferációs szándékai valóban komolyak lennének, az mindenképpen súlyos következményekkel járna az NPT-szerződés részes államaira nézve is. A non-proliferációs rezsím valószínűleg összeomlana, és több ország kezdene önálló nukleáris programba, növelve ezzel Japán fenyegetettségét, nem is beszélve az országgal szembeni gazdasági szankciók bevezetésének és teljes elszigetelődésének a kockázatáról.

Végül pedig az egyik legnyomósabb érv az ország politikájának megváltoztatása ellen még mindig Hiroshima és Nagaszaki tragédiája.

Összességében tehát csekély a valószínűsége, hogy Japán kihátráljon a non-proliferációs rezsimből és nukleáris fegyverkezésbe kezdjen, hiszen az a céllal éppen ellentétes következményekkel járna saját maga és a térség egészének biztonsága szempontjából.

Szükséges-e az amerikai nukleáris ernyő védelme?

A hidegháború végével az ázsiai és a csendes-óceáni térségben még mindig nem szűntek meg azok a regionális konfliktusok, amelyek a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök proliferációját ösztönzik továbbra is. Mivel Japán saját védelmi képességeivel nem tudja a biztonságát egymaga szavatolni, a kormányzat álláspontja szerint az ország számára az amerikai–japán biztonsági szerződés és az itt állomásozó amerikai csapatok elrettentő ereje a garancia. A japán–amerikai védelmi együttműködés irányelveit tartalmazó dokumentum részletes útmutatást ad azokra az esetekre nézve, ha Japánt fegyveres támadás érné, valamint szabályozza a két ország együttműködését a Japán körüli területekre vonatkozóan is. A Japán Külügyminisztérium által évente megjelentetett *Diplomatic Bluebook* 2010-es kiadásában hangsúlyozza, hogy a biztonsági szerződés nemcsak Japán és a Távol-Kelet, de az egész ázsiai és csendes-óceáni terület biztonságát, stabilitását és prosperitását szolgálja.

A 2011-es költségvetési évre és az azt követő évekre vonatkozó nemzetvédelmi program továbbra is az Egyesült Államok nukleáris elrettentő erejében látja Japán tömegpusztító fegyverekkel szembeni védelmét. Ez a stratégia nem változott az 1995-ös nemzetvédelmi programhoz képest. Érdeemes ugyanakkor megjegyezni, hogy az új irányelvekbe az akkori miniszterelnök, Koizumi Junicsiro tanácsadói szerették volna belefoglalni „a nukleáris és más tömegpusztító fegyverek elleni fenyegetés” kiegészítést, ezt azonban végül elvetették.

A 2011-es nemzetvédelmi program a nukleáris elrettentésen kívül deklarálja Japán aktív szerepvállalását a világ atom-

fegyver-mentesítése érdekében, továbbá azt is, hogy Tokió mindent megtesz, hogy a nukleáris leszerelés, valamint más tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök non-prolifерációja teljesülhessen.

A politikusok és a közvélemény nagy többsége továbbra is támogatja, hogy az Egyesült Államok feladata legyen a nukleáris elrettentés biztosítása, és rendkívül csekély azon szakértők száma, akik teljes mértékben ellenzik az Egyesült Államok kizárólagosságát ezen a területen, sőt magát a biztonsági szerződést is feleslegesnek tartják. Ez utóbbi csoport ugyanakkor azzal érvel, hogy Japánnak saját nukleáris fegyverekre van szüksége, mert az védelmet és presztízst jelentene számára.

Támogatnia kell-e a teljes nukleáris leszerelést?

A japán kormány álláspontja szerint a világ békéjének és biztonságának realizálása érdekében szükséges az NPT-szerződés megerősítése, hogy a részes államok hatékonyabban együtt tudjanak működni a nukleáris leszerelés és non-prolifерáció érdekében.

A kormány az átfogó atomcsend egyezmény (*Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty* – CTBT) életbe lépését nélkülözhetetlen feltételnek tartja annak érdekében, hogy mindezen célkitűzések sikeresen megvalósuljanak. Támogatja továbbá az urándúsítást tiltó nemzetközi szerződést (*Fissile Material Cut-off Treaty* – FMCT), és a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (NAÜ) szerepének erősítését célzó intézkedéseket is.

Japán aktívan közreműködik az ENSZ-ben a leszerelési kérdések megvitatásában. 2005-ben 168 ország fogadta el azt az általa benyújtott határozatot, amely

megerősíteni kívánta a nukleáris fegyverek teljes megsemmisítésének szándékát – a tervezetet ugyanakkor az Egyesült Államok és India ellenezte.

A fentebb említett nemzetvédelmi programok is a kormány leszerelést támogató állásfoglalását tükrözik. Ebben a tekintetben a japán közvélemény, a politikusok és számos szakértő osztja a kormány álláspontját, és a nemzetközi béke és biztonság zálogának a teljes nukleáris leszerelést tartja. Mivel egyedül a japánok voltak atomtámadás áldozatai, rendkívül érzékenyen reagálnak a nukleáris ügyekkel kapcsolatos kérdésekre, amit a különféle békemozgalmak, tüntetések is nagymértékben igazolnak.

Az ellenzők táborába a békemozgalmak olyan aktívabb résztvevői tartoznak, akik nincsenek megelégedve a kormány gyenge és lépésről lépésre haladó politikájával – szerintük ugyanis ez nem elég a teljes leszerelés elérése érdekében. Hirosima polgármestere, Akiba Tadatosi ennél jóval radikálisabb megoldást javasol, miszerint 2020-ig a teljes leszerelést meg kell valósítani. Ezt a javaslatot támogatja számos aktivista is.

A japán alkotmány 9. cikkelye nem tiltotta meg Japánnak a nukleáris fegyverek birtoklását, az 1955 decemberében született *Atomic Energy Basic Law* azonban kizárólag az atomenergia békés célú felhasználását engedélyezte.

Szato Eiszaku miniszterelnök fogalmazta meg 1964-ben a három non-proliferció alapelvet. Az ő sikerének könyvelik el, hogy visszaszerezte az amerikaiaktól Okinava szigetét, cserébe Japán az NPT-szerződés részese lett. Habár magánemberként támogatta országa nukleáris fegyverkezését, a körülmények megváltozása miatt mégis ő volt az a miniszterelnök, aki a három alapelvet elfogadtatta a parla-

menttel, majd az egész javaslatot kibővítette egy negyedik pillérrel is:

- a nukleáris energia békés célú felhasználásának támogatása;
- együttműködés a globális nukleáris leszerelés érdekében;
- az Egyesült Államok nukleáris elretentő erejének elismerése és elfogadása;
- a három NNP elv támogatása.

Szato miniszterelnök munkásságát 1974-ben Nobel-díjjal jutalmazták.

A negyedik pillér szorosán kötődik az első háromhoz, hiszen azok garantálják Japán biztonságát, a megfogalmazásnak ugyanakkor része egy „kiskapu” („mindazon körülmények fennállása esetén, melyben Japán nemzeti biztonsága a három másik elv által garantált”), mely nyitva hagyja azt a lehetőséget, hogy a körülmények megváltozása esetén Japán önálló katonai nukleáris programot indíthat. Az elhúzódó vietnami háború, a két Korea közötti feszült viszony, a Kína és Tajvan közötti rendezetlen kapcsolat és az Egyesült Államok beavatkozása rendkívül aggasztotta Japánt. Az a tudat ugyanakkor megnyugtató volt, hogy ha bármelyik helyzet eszkalálódna, és veszélyeztetné az ország biztonságát, a nukleáris fegyverek adta lehetőség még mindig adott maradna. A Szato-adminisztráció készített is egy titkos jelentést, mely arra irányult, hogy a nukleáris kérdés technikai, gazdasági, politikai és nemzetközi nézőpontból mennyire lenne költséghatékony. Amerikai nyomásra ugyanakkor Japán 1970-ben aláírta az NPT-szerződést. A japán parlament ezt hivatalos határozatban el is ismerte, azonban azóta sem emelte törvényi keretek közé.

A japán közvéleményben, illetve az ellenzékben lévő politikai pártok körében néha felröppennek olyan hírek, hogy az amerikai támaszpontokon – megsértve az alapelvet – nukleáris fegyvereket szállító hajók ál-

lomásoznak. Az amerikai források azonban nem cáfolták és nem is erősítették meg ezeket a híreket. 1975-ben Kobe városa, amely a II. világháború utáni megszállás alatt az Egyesült Államok egyik fő kikötője volt, határozatban tiltotta meg nukleáris fegyvereket szállító járművek beengedését. Ezt követően az ország csaknem minden városában alkalmazni kezdték a „Kobe-formulát”.

Az utóbbi években ugyanakkor számos japán politikus kérdőjelezi meg a három alapelv érvényességét. 1999-ben Nisimura Singo védelmi miniszterhelyettes javaslatot tett a parlamentnek, hogy az észak-koreai fenyegetés tükrében értelmezzék újra a nukleáris kérdést. A közvélemény azonban azonnali lemondásra szólította fel, így kénytelen volt visszavonulni.

2002-ben Abe Sinzo későbbi miniszterelnök is felvetette, hogy az alkotmány 9. cikkelye nem zárja ki, hogy Japán kizárólag védelmi céllal kisméretű nukleáris fegyverekkel (atombomba és interkontinentális ballisztikus rakéták) rendelkezzen. Fukuda Jaszuo, szintén későbbi miniszterelnök továbbment, azt állítva, hogy ha a körülmények és a japán közvélemény úgy kívánja, az ország rendelkezhet velük. Habár mindkét vélemény csak feltételes volt, a közvélemény mélységes felháborodását fejezte ki, sőt Hirosimában ülősztrájkjal is tiltakoztak a felvetés ellen. Ezt követően Fukuda korrigálta megfogalmazását azzal, hogy a 9. cikkely nem engedi meg a támadó jellegű ballisztikus rakéták telepítését az országba.

2009-ben az ötven éve kormányzó Liberális Demokrata Pártot (*Liberal Democratic Party*) váltva az addig ellenzékben lévő Demokrata Párt (*Democratic Party of Japan*) újonnan megválasztott miniszterelnöke, Hatojama Jukio kiállt Barack Obama prágai beszéde mellett, és megerősítette, hogy a két ország együttesen fog töreked-

ni a nukleáris fegyverektől mentes világ megteremtésére.

A befolyásos *The Tokyo Foundation*, egy független tanácsadó cég, mely politikai vezetők számára dolgoz ki különböző témájú ajánlásokat, 2009 októberében a Hatojama-adminisztráció számára tíz pontos javaslattervezetben foglalta össze a japán külpolitika és nemzetvédelmi stratégia legfontosabb teendőit. A javaslattervezet készítői az ötödik pontban hangsúlyozták, hogy Japánnak aktívabb szerepet kell vállalnia az atomfegyvermentes világ megvalósításában. A nukleáris leszerelés kérdése rendkívül fontos – állították –, az Egyesült Államok nukleáris ernyőjének hitelessége azonban nem szabad, hogy csorbát szenvedjen. Szakértőik nem érzik ellentmondásnak a két állítást, és egyetértenek Obama elnök kijelentésével a teljes nukleáris leszerelést illetően, valamint azzal is, hogy amíg léteznek ilyen típusú fegyverek, csupán a nukleáris elrettentés erejével érhető el a globális béke és biztonság. Oroszország a hidegháború vége után húsz évvel is jelentős készletekkel rendelkezik, Kína bővíti és modernizálja a meglévőket, Észak-Korea nukleáris kísérleteket és rakétakilövéseket hajt végre, ami rendkívül aggasztja a szomszédos Japánt. Éppen ezért – vonják le a következtetést - az egyetlen megoldás az Egyesült Államok elrettentő ereje.

A jelenlegi miniszterelnök, Kan Naoto 2010 augusztusában a hirosimai emlékműnél elmondott beszédében országa morális felelősségét hangsúlyozta egy mielőbbi nukleáris fegyvermentes világ megvalósítása érdekében, továbbá ígéretet tett arra, hogy az alkotmányt nem módosítják, és a három NNP-alapelvet betartják.

2010 decemberében a kormány nyilvánosságra hozta a 2011–2015-ig érvényes nemzetvédelmi programját, amelyben lényegében megismételte a korábban érvényben

lévő deklarációkat, nem változtatva radikálisan a hagyományos japán állásponton.

Gregory Kulacki, a *Union of Concerned Scientists* független kutatóintézet szakértője 2010-ben publikált tanulmányában megvizsgálta azokat a japán aggodalmakat, amelyek az amerikai hozzáállással kapcsolatban merültek fel. A Külügy- és a Védelmi Minisztériumban a kiterjesztett nukleáris ernyő elrettentő erejével kapcsolatban fogalmaztak meg fenntartásokat – habár ezek a nézetek nem új keletűek, és nem az Obama-adminisztráció esetleges változó nukleáris politikájának következményei. Japán biztonságpolitikai szakértők abban is régóta egyetértenek, hogy nem létezik olyan forgatókönyv, amely az ország védelmére kifejlesztett nukleáris fegyverekkel számolna.

A közvélemény-kutatások adataiból is rendre az derül ki, hogy a japán társadalom támogatja a nukleáris leszerelést, és egyértelműen ellenzi a nukleáris fegyverek előállítását, illetve az Egyesült Államokból Japánba történő telepítését.

A japán nukleáris kérdés az Egyesült Államok szemszögéből

Az amerikai álláspont kapcsán először azt érdemes megvizsgálni, hogy Washingtonban miként tekintenek az amerikai-japán biztonsági együttműködésre, s ez milyen tényleges garanciákat jelent. A biztonsági szerződés értelmében egy Japán ellen irányuló fegyveres támadás esetén a két ország közös intézkedéseket fogantatosít Japán és a térség védelme érdekében. Az információcserén és politikai konzultáción túl mindez katonai válaszcsapást is magában foglalhat, azzal a kikötéssel, hogy a Japán Önvédelmi Erők elsődleges feladata országuk védelme, és az Egyesült

Államok erői mindössze segítséget nyújtanak ezeknek a csapatoknak. Habár a szerződés szövegében a nukleáris válaszcsapás kifejezés nem szerepel, többször hivatkoznak a támadás típusának megfelelő mértékű válaszcsapásra, ezért ez egy esetleges Japán elleni nukleáris támadás esetén egyértelműen lehetőséget ad az amerikai atomfegyverek alkalmazására.

Az amerikai nukleáris ernyő nyújtotta védelem kapcsán már a 2000-es évek eleje óta vita folyik arról, hogy az említett elkötelezettség mennyire maradna komoly, ha az Egyesült Államok kihirdetne egy úgynevezett „*no first use*” nukleáris doktrínát. Japánban ugyanis az önálló nukleáris arzenál mellett érvelők úgy gondolják, hogy egy ilyen doktrína komolyan csorbítaná a nukleáris ernyő nyújtotta védelem erejét, s amennyiben minderre sor kerülne, Japánnak valóban el kellene gondolkodnia önálló nukleáris arzenál kiépítésén. Ez a vita a 2010-es év elején kapott új lendületet, amikor az Egyesült Államok megkezdte új nukleáris katonai doktrínájának kidolgozását. A korábban alkalmazott doktrínák szerint az Egyesült Államok bárki ellen alkalmazhatott atomfegyvereket, akár még egy megelőző csapás keretében is. Ezzel szemben Japán szempontjából fontos elmozdulást jelentett Obama elnök azon terve, miszerint csak atomhatalmakkal szemben, és csakis nukleáris csapásra válaszul lehessen atomfegyvereket alkalmazni. Mivel a Japán számára leginkább fenyegetést jelentő országok – Észak-Korea és Kína – egyaránt rendelkezik atomfegyverekkel, elsősorban az új doktrína „*no first use*” része aggasztotta Tokiót. Ebben a tekintetben azonban Japán számára szerencsésen alakultak a dolgok, hiszen az új doktrína végül egy olyan kompromisszumot deklarált, miszerint az Egyesült Államok nem fog atomfegyvereket alkalmazni és azok-

kal fenyegetni olyan atomfegyverekkel nem rendelkező államokat, amelyek tagjai az atomsorompó-egyezménynek, és be is tartják annak rendelkezéseit. A „*no first use*” tehát csakis esetükben áll fent, s a Japán szempontjából kulcsfontosságú Észak-Korea és Kína esetében nemcsak a nukleáris opció, de még a megelőző csapásmérés lehetősége is megmaradt.

Japán védelmében tehát az új adminisztráció is épp olyan elkötelezett, mint elődei, és éppen olyan lehetőségei maradtak az ország biztonságának szavatolására, mint korábban. Ennek tükrében tehát nem meglepő, hogy az Egyesült Államok az Obama-adminisztráció idején sem lelkesedik, amikor egyesek újra és újra felvetik egy önálló japán nukleáris arzenál kiépítésének tervét. Ebben a tekintetben egyfajta folytonosságot láthatunk a Bush-adminisztrációval, mely sajátos megoldást dolgozott ki erre a problémakörre, nevezetesen az önálló nukleáris arzenál építése helyett Japán biztonságának fokozására egy – a jelenleg is napirenden lévő – európai rakétavédelemhez hasonló amerikai–japán rakétavédelmi rendszer telepítésére tett javaslatot 2002 decemberében. Habár a két ország között már az 1980-as évek óta létezett bizonyos technológiai együttműködés a rakétavédelemmel kapcsolatban, ez csak Észak-Korea 1998-as Taepodong–1 ballisztikusrakéta-tesztjét követően lett igazán szoros. S akárcsak Clinton idején, most is egy külső fenyegetés hatására sikerült ezt az együttműködést még szorosabbra fűzni. Tokió ugyanis először rendkívül vonakodott a tervtől, és csak Észak-Koreának az atomsorompó-egyezményből való 2003-as kilépése győzte meg a rendszer szükségességéről, s ez év decemberében hivatalosan is döntést hozott egy erős rakétavédelmi rendszernek az Egyesült Államokkal együttműködve történő kiépítéséről.

Ennek keretében napjainkra egy kétoszlopos rakétavédelmi rendszer jött létre, mely egyrészt tengeri, másrészt szárazföldi elemekből épül fel. A tengeren az úgynevezett Aegis ballisztikus rakétavédelmi rendszerek kerültek telepítésre, amelyek hatótávolsága 1000 km, a szárazföldre pedig a Patriot rakétavédelmi rendszereket telepítették, melyek legújabb fázisát idén tavasszal fejezték be, 16 kilövőállást telepítve Japán legnagyobb városai köré.

A japán kormány 2006-os közvéleménykutatása szerint a lakosság 56,6%-a támogatja a rakétavédelmi rendszerek fejlesztését, és a Gallup adatai is hasonlóan magas, 60%-os támogatottságot mutatnak. Mivel pedig a rendszer fejlesztése és telepítése az amerikaiakkal közösen zajlik, a megoldás Washingtonban is pozitív visszhangra lel – habár itt az a szempont sem elhanyagolható, hogy a japán rakétavédelem 2012-ig egyes becslések szerint összesen majd 9 milliárd dollárba fog kerülni, aminek jelentős része nyilván az Egyesült Államok hadiiparát gazdagítja.

Összegzés

Úgy tűnik tehát, hogy a nukleáris fegyverek kérdése kapcsán a társadalom alapvetően még mindig azon a konszenzusos véleményen van, hogy Japánnak nincs szüksége önálló nukleáris arzenálra. Ráadásul mindez a 2011. márciusi fukusimai katasztrófa is tovább erősítette, hiszen ennek következtében nemcsak a nukleáris fegyverekkel szembeni ellenállás nőtt tovább, hanem a nukleáris energia békés felhasználásával szemben is komoly kétségek merültek fel. Mindezeknek köszönhetően az egyes politikusok eltérő nyilatkozatai is inkább tekinthetők figyelemfelkeltésnek, választási hírvetésnek, mintsem valódi politikai akarat-

nak. A nukleárisfegyver-pártiak véleménye továbbra is a kisebbséghez tartozik, és inkább az Egyesült Államok általi függőségi helyzet és kiszolgáltatottság ellen irányul.

Mindez ugyanakkor Amerika szempontjából is előnyös helyzetet teremt, hiszen Washingtonnak egyáltalán nem érdeke egy olyan önálló japán arzenál létrejötte, amely lényegesen megingatná a térség viszonylagos katonai egyensúlyát. Éppen ezért az amerikaiak továbbra is hajlandóak és képesek is biztosítani a hagyományos védelmi garanciákat. Ennek egyik legkézzelfoghatóbb eleme a közös rakétavédelem kifejlesztése, mely nemcsak nagyobb társadalmi támogatottsága miatt jelent előnyös alternatívát a két fél számára, hanem azért is, mert úgy tűnik, hogy ez a külső hatalmakat sem zavarja annyira, mint egy esetleges japán nukleáris fegyverkezés. Kína ugyanis a közös rakétavédelem bejelentését követően rendkívül visszafogottan nyilatkozott Washington és Tokió együttműködéséről – ami össze sem hasonlítható az európai rakétavédelem esetében tapasztalt rendkívül heves orosz ellenérzésekkel. Éppen ezért az amerikai nukleáris fegyverek Japánba való telepítésére nemcsak a japán ellenállás miatt nincs túl sok esély, hanem amiatt sem, mert nem valószínű, hogy Washington megkockáztatná ennek a viszonylagos békének az elvesztését addig, amíg a közös rakétavédelmi rendszer által is képes szavatolni szövetségei biztonságát.

Úgy tűnik tehát, hogy az újra és újra felmerülő japán nukleáris fegyverkezésnek továbbra sincs túl sok realitása, és Tokió inkább olyan egyéb katonai technológiák fejlesztésével igyekszik garantálni a biztonságát, amelyek szoros kapcsolatban tartják legfőbb szövetségésével, az Egyesült Államokkal, ugyanakkor nem váltják ki a környező államok heves ellenállását sem. Ezzel párhuzamosan pedig Japán továbbra is a nukleáris non-prolifерáció egyik éllovasa marad, s ebben Barack Obama hatalomra kerülésével és a teljes nukleáris leszerelés doktrínájának meghirdetésével komoly szövetségésre talált az Egyesült Államokban.

Fontos ugyanakkor figyelembe venni, hogy a világ harmadik legnagyobb gazdasága, képességeinél és fejlettségénél fogva rövid időn belül bármikor képes lenne nukleáris fegyverek előállítására, amennyiben nemzetbiztonsága valóban olyan mértékű fenyegetettségnek lenne kitéve, ami ezt megkívánná. A 19. és a 20. században már megmutatkozott, hogy a japán militarizmus mire képes, és a szomszédos országok joggal félnek a „japán szellem” feléledésétől. Éppen ezért a térség együttes érdeke, hogy a Japánnak nyújtott biztonsági garanciák a jövőben is elegendőnek bizonyuljanak, és az országot ne érje olyan fenyegetés vagy kihívás, mely egy önálló nukleáris arzenál kiépítésére indítaná. ■

Források

- Address by Prime Minister Naoto Kan at the Hiroshima Peace Memorial Ceremony, Prime Minister of Japan and His Cabinet. http://www.kantei.go.jp/foreign/kan/statement/201008/06aisatu_e.html.
Atomic Energy Basic Law – <http://www.nsc.go.jp/NSCenglish/documents/laws/1.pdf>.
Cirincione, Joe: Will Japan Go Nuclear? *The Huffington Post World*, October 13, 2009. http://www.huffingtonpost.com/joe-cirincione/opportunity-to-lead-japan_b_318543.html.
Eisaku Sato, Nobel Peace Prize, Nobelprize.org. http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1974/sato-lecture.html.

- Four-Pillars Nuclear Policy – <http://three-non-nuclear-principles.co.tv/>.
- French, Howard W.: Furor in Japan as Military Official Advocates Nuclear Weapons. *The New York Times*, October 21, 1999. http://www.fas.org/news/japan/991021001063_TopNews.htm.
- Green, Michael J. – Furukawa, Katsuhisa: *New Ambitions, Old Obstacles: Japan and Its Search For an Arms Control Strategy*. Arms Control Today. <http://www.cfr.org/world/new-ambitions-old-obstacles-japan-its-search-arms-control-strategy/p3701>.
- Gregory Kulacki: Japan and America's Nuclear Posture. Union of Concerned Scientists, Global Security Program, March 2010. <http://www.ucsusa.org/assets/documents/nwgs/japan-american-nuclear-posture.pdf>.
- Guidelines for Japan–U.S. Defense Cooperation, Ministry of Foreign Affairs, Japan. <http://www.mofa.go.jp/region/n-america/us/security/guideline2.html>.
- Hideo Tomikawa: Briefing Memorandum, Regarding the National Defense Program Guideline and the Mid-Term Defense Program. The National Institute for Defense Studies News, March 2011 Edition No. 152. <http://www.nids.go.jp/english/publication/briefing/pdf/2011/152.pdf>.
- Hiroshima mayor urges support for 'Obamajority' on nuclear-free world. *Japan Today*, August 11, 2009. <http://www.japantoday.com/category/national/view/hiroshima-mayor-urges-support-for-obamajority-on-nuclear-free-world>.
- Japan Defense Agency, National Defense Program Guideline for FY2005 and After. <http://www.apcss.org/Publications/APSSS/JapansFY2005NationalDefenseProgramOutline.pdf>.
- Japan's Security: 10 Proposals for the Hatoyama Administration. The Tokyo Foundation, October 2009. http://www.tokyofoundation.org/en/additional_info/2009-08E-1.pdf.
- Kobe Formula – <http://prop1.org/prop1/jkobef.htm>.
- Kurosawa, Mitsuru: *Japan's View on Nuclear Weapons*. Osaka University Library. http://ir.library.osaka-u.ac.jp/metadb/up/LIBOSIPPK/19-10_n.pdf.
- Mainichi Shimbun*, September 28, 2003.
- Ministry of Foreign Affairs, Japan, Diplomatic Bluebook 2005. <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2005/index.html>.
- Nakanishi, Terumasa: Nuclear Weapons for Japan. *Japan Echo*, October 30, 2003.
- Nakanishi, Terumasa – Ikle, Fred Charles: Japan's Grand Strategy. *Foreign Affairs*, Summer 1990. <http://www.foreignaffairs.com/articles/45719/fred-charles-ikle-and-terumasa-nakanishi/japans-grand-strategy>.
- Non-nuclear principles to be reviewed. Anger in Hiroshima vented in sit-in protests and letters. Chugoku Shimbun Peace News, 2002. <http://www.chugoku-np.co.jp/abom/02e/An02060202.html>.
- Nuclear Threat Initiative (2010): Japan: Missile Overview. http://www.nti.org/e_research/profiles/Japan/Missile/index.html#nB14.
- „Renewed determination towards the total elimination of nuclear weapons”. Ministry of Foreign Affairs, Japan, December 8, 2005. http://www.mofa.go.jp/policy/un/disarmament/arms/n_weapon/coop0610.html.
- The National Defense Program Guideline, FY2005 –, Prime Minister of Japan and His Cabinet. http://www.kantei.go.jp/foreign/policy/2004/1210taikou_e.html.
- The Tokyo Foundation – <http://www.tokyofoundation.org/en/>.
- 1968/1970 Internal Report – <http://cns.miis.edu/npr/pdfs/82kase.pdf>.
- Toki, Masako: Missile Defense in Japan. The Bulletin of the Atomic Scientists, 2009. <http://www.thebulletin.org/web-edition/features/missile-defense-japan>.
- United States Department of Defense (2010): Nuclear Posture Review. <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf>